

skim jezikom upotrebljavaju samo pridev *slovenački*... reč *Sloveni* i pridev *slovenski* ne odgovara činjeničnom stanju i potpuno je kabinetski zaključak piščev.

Ali ni pô jada za to! Ovaj problem ima i svoju osjetljiviju stranu. Ako itko, a ono su lingvisti dužni da budu širokogrudni u ocjenjivanju takvih dvostrukosti i da se klone svakog nametanja, jer ono donosi samo štetu i jednoj i drugoj strani. Kao što iz tradicije i prakse srpske književ-

nosti izvire upotreba riječi *slovenački*, *slovenski*, *Sloveni*, isto tako iz tradicije i prakse hrvatske književnosti izvire upotreba riječi *slovenski*, *slavenski*, *Slaveni*. To lingvisti znaju, i to ne treba nikoga da smeta. Dokle će to tako biti, to zavisi o daljem razvitku jezika obiju književnosti. Bez širokogrudnog prilazjenja ovakvim problemima dolazi se nužno do pogrešnih zaključaka.

Ur.

OSVRTI

JEDNA ZNAČAJNA OBLJETNICA

U vrijeme Ilirskog pokreta kod Hrvata se među ostalim problemima nametnuo i pravopisni problem za rješavanje. Tada se jasno pokazalo, da se jedinstven književni jezik i opća narodna obnova bez uredenog pravopisa ne može ni zamisliti, a kamoli ostvariti. Služi stoga zaista na čast Gajevoj pronicavosti i velikim njegovim organizatorskim sposobnostima, što je tu činjenicu jasno spoznao i osjetio, pa prije ikakvog drugog posla pristupio baš reformi pravopisa. No koliko je god ta njegova reforma učinila kraj vjekovnoj zbrci, bila odlučan korak naprijed i dala čvrstu osnovu, s koje su mogla poći sva kasnija nastojanja, bila je ona ipak samo reforma grafije, ne dotakavši se uopće mnogih važnih pitanja; bila je ona lijek tek najtežim ranama i zadovoljenje najprećih potreba. Poznati Gajev pravopisni spis, »Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisanja«, nije ni mogao govoriti o nekim pitanjima, pisan kajkavski i za kajkavske potrebe nije se na pr. mogao osvrtni na složenu problematiku starog »jata« u današnjem ijekavskom govoru. Da mu pak pravopis rješava samo najhitnija pitanja, to je i Gaj znao i napisao: »Mi nismo zadnjič nakanili ovde celu raspravu takvoga pravopisanja vu širokom svojem okružju izpeljati, nego samo na kratkom nekoja naj potrebnejša pokazati...«.

Život je međutim nezaustavno tekao dalje, sjeme, posijano rukom praproditelja, počelo je donositi plod, probudena narodna svijest bila je temeljem brojnim kulturnim i naučnim ustanovama i društvima, školama i političkom djelovanju, koje se sve više modernizira. Posve je prirodno, da se u takvim prilikama traži i od pravopisa više, nego što je davala Gajeva »Kratka osnova«. Gaj je pisao etimologički, ali »od oka«, bez stalnih i utvrđenih pravila, pa je u hrvatskom pravopisu nakon kratkog smirenja opet zavladała pojedinačna samovolja i opet se moglo reći: koliko pisaca — toliko pravopisa! Mladeži je po školama bilo najteže: što je jedan učitelj hvalio, drugi je kudio, jedna je školska knjiga bila pisana ovako, druga onako, nesigurnost i pometnja na sve strane.

Pri takvom stanju hrvatske etimologije javiše se uskoro i kod nas pristaše fonetičkog pisanja (kojega je bilo mnogo u svoj staroj hrvatskoj književnosti, pa Pasarić kaže za nj da je »naša hrvatska starina i djedovska svetinja«). Vukov već prilično sreden pravopis i obračun Daničićev sa srpskim etimologom Svetićem svakako su imali znatnog utjecaja na formiranje »škole« hrvatskih »fonetičara«. (Maretić je kasnije kao najborbeniji među njima obilno iskoristio bistre i oštroomne stranice »Rata za srpski jezik i pravopis«.)